

5.1 O kapucínskej reforme 1565 - 1627

Bernardino da Colpetrazzo vykresľuje okolnosti reformy. Situuje ju do obdobia krízy po r. 1520, ktoré je poznačené vyplienením Ríma, hladomormi a morovými nákazami. Kronikár spoznáva duchovné korene novej reformovanej vetvy v túžbe po obnove, ktorá spôsobila masívny odchod od zoccolanti¹ do ticha. Stavali si malé kláštory, žili svoju vernosť regule v pustovníckej potulnej kazateľskej činnosti a priberali členov z rádu observantov. Kronika uvádza literárne pramene – spisy Poverello a Legendae – v ich svetle interpretujú prví kapucíni regulu. Predtým, než veľkí kazatelia začali novú etapu reformy, toto hrdinské rané obdobie charakterizujú chudoba v bývaní, obliekaní sa a spôsobe života, ako aj láska ku kontemplácii.

2628 V čase biedy sa zapáčilo nášmu Pánovi nanovo prebudiť rád. Kvôli mnohým hriechom dopustil, aby vojsko napadlo Rím a bol vyplienený vojvodom z Bourbonu; všade vypukol strašný hladomor a zúrila hrozná morová epidémia.

V tejto núdzi sa spamätal tiež rád. ‚Vexatio dat intellectum!‘, povedal už prorok. Mnoho Bohom inšpirovaných a osvietených svätých mužov sa utiahol do pustovní a malých usadlostí; tam sa horlivo cvičili vo svätej kontemplácii a zachovávaní reguly. Učení a svätí muži denne uvažovali o regule a jej uskutočnení. Pritom bolo viditeľné a dokázateľné, ako veľmi sa rád (observantov) vzdialil od skutočného zachovávania regule. Iní rozprávali o Božích veciach tak povznášajúco, až ne jeden zahorel a rozhodol sa utiahnúť sa do samoty. Mnohých z nich, ktorí boli k tejto ceste osvietení Bohom, som osobne poznal [...].

Sám Boh sa postaral o to, aby sa napriek mnohým ťažkostiam usilovalo vo všetkých provinciách a na generálnych i provinciálnych kapitulách spustiť reformu.

Na druhej strane prispelo k pohodlnosti aj telo, lebo o reforme nechceli ani len počuť [...].

2629 Tu sa Pánu, Bohu zapáčilo, aby v treťom roku (pontifikátu) Klementa VII. brat Matúš z Bascia na Boží pokyn opustil svoj kláštor. Bol jednoduchým mužom veľkého ducha; na hlave nosil špicatú kapucňu. S požehnaním od Boha a pápeža začal v onom už dlho nevidenom habite, naboso a naplnený vnútorným zapálením, tak zanietene kázať, až sa zdal byť akoby mužom, ktorý prichádza z očistca, a akoby apoštolom Ježiša Krista, ktorý už viac nie je z tohto sveta [...].

2630 Keď potom brat Matúš a otec brat Ľudovít z Fossombrone opustili svoje kláštory a obdržali najskôr breve, potom bulu [Religionis zelus], naše spoločenstvo rástlo. Väčšina horlivých [žobravých] otcov totiž spoznalo, že reforma Zoccolanti² narazila na príliš veľký odpor a nepostupovala ďalej. Preto sa rozhodli taktiež sa odtrhnúť od rádu a prestúpiť do našej kongregácie.

(Bernardino II, 23 – 28)

2634 Ja ale, ktorý som už v onej prvotnej dobe patril k chudobnej kongregácii, v obhliadnutí späť a po zrelom uvážení priznávam: najlepší stav, ktorý kedy naše

¹ žobraví mnísi

² Viď nasledujúcu pozn. č. 4

spoločenstvo zažilo, bol od r. 1528 do r. 1533. Vtedy žila (kongregácia) vo všetkom ako prví bratia rádu a ako za čias svätého otca Františka. Nepopieram však, že svetu sa druhá fáza do r. 1543 zdala ešte slávnejšia a vyznačovala sa vysokým počtom bratov s najlepšie vzdelanými, veľkými kazateľmi. Keďže sa rád serafínskeho Františka zakladal na pokore, chudobe, sebaponížení a svätej a dokonalej kontemplácii, od svojich počiatkov nezodpovedal všetkým týmto hodnotám, ktoré viedli k dokonalosti, ešte nikdy lepšie ako vtedy.

2638 [Bratia] sa usilovali stať sa vo všetkom a cez všetko rovnakými ako svätý otec (František) a jeho spoločníci. Nemyslím si, že príbytky, ktoré zvolil svätý otec František, boli chudobnejšie než tie bratov kapucínov v počiatočnom období. Svätý otec František a jeho druhovia sa obliekali sotva tak chudobne a do tak lacných látok, ako to robili chudobní kapucíni (...) A ako to môžeme čítať o svätom Františkovi a jeho spoločníkoch, že sa úplne na začiatku zdržiavali v Rivortorto, Carceri v Assisi, vo Farnete, v jaskyni svätého Urbana, pustovni Cesi a v iných oblastiach týchto starých miest a jedinečne sa oddávali kontemplácii, tak takto to robili i chudobní kapucíni.³

(Bernardino II, 259. 257-258)

2635 Skúsenosť a poučenia nášho serafínskeho otca sú nám sprístupnené v učených knihách, ktoré sa v našom ráde napísali pre všeobecný úžitok, v Conformitates [Bartolomeja z Pisy], v kronikách rádu, v Legende sv. Bonaventúru a v tej, ktorá bola napísaná tromi oslávenými spoločníkmi serafínskeho otca Františka, bratom Leom, bratom Angelom a bratom Rufínom [...].

(Bernardino IV, 63 – 64)

2639 Svoj nosný základ a usmernenie pre svoje konanie našli v dokonalom dodržiavaní pravidiel a testamentu nášho serafínskeho otca, predovšetkým vo vzťahu k dodržiavaniu príkazu svätej chudoby.

(Bernardino IV, 149)

Mattia Bellintani zo Saidu vysvetľuje trojicu vetiev rádu v obzretí sa na r. 1584 ako znak Božieho plánu a v kontexte všeobecnej reformy Cirkvi:

2633 V tomto všetkom sa voči rádu svätého Františka obdivuhodným spôsobom prejavuje Božia prozreteľnosť. V minulosti bol rozdelený dvomi vetvami na Kongregáciu otcov konventuálov a na otcov Zoccolanti. Tretia časť musela tak povediac vzniknúť v Kongregácii kapucínov [...] aby vznikol dokonalý trojuholník. Potom čo z konventuálov vzišla línia žobravých a z tejto línie zase kapucínska, vracia sa táto tretia od kapucínov späť ku konventuálom.⁴

Týmto spôsobom predstavujú spomenuté tri línie a tri vrcholy spolu celý rád svätého Františka, ktorý založil v znamení žiarivých symbolov pripomínajúcich trojicu: v trojnásobnom zvolaní Ukrižovaného, v oprave troch kostolov a trojnásobnom otvorení

3 Kronikár uvádza popri provizórnych prístreškoch v Rivortorto viaceré staré františkánske pustovne: Carceri nad Assisi, Farneto 10 km za Perugiou na ceste do Gubbia, „Jaskyňa“ sv. Urbana pri Nami a pustovňu Eremita di Cesi za Terni. Historicky spoľahlivé informácie o týchto miestach podáva Gerard Pieter Freemann, František, syn Umbrie. Cestovný sprievodca po františkánskych miestach, Werl 1998, 85 – 90, 92 – 94, 144 – 145, 199 – 201. O Cesi: Umbria (Guida d'Italia dell TCI), Miláno 1995,427.

⁴ Na pozadí geometrického obrazca ležia nasledovné fakty: observancia, nazvaná podľa obuvi jej priekopníkov „zoccolanti“, sa po napätých desaťročiach odštiepila od konventuálov. Prví kapucíni – reforma reformy – zaznamenali predovšetkým prílev od observantov a nechali sa právne podriaďiť konventuálom.

evanjelia, v ktorom spoznal Božiu vôľu a svoje povolanie. Aj svätý znak tau, vrytý do jeho srdca, stvárnený v habite a používaný v živote, na to poukazuje svojimi tromi koncami pri vzdávaní úcty Najsvätejšej Trojici.

(Mattia V, 118)

2645 Toto poznanie [kapucínov] pomohlo kresťanom obdivuhodným spôsobom postaviť sa na nohy, lebo svet sa ocitol v temnote, časy boli plné súžení, národy zasiahnuté vojnou, zvlášť Taliansko, po vojne nasledujúcimi morovými epidémiami a zrazené k zemi. Keď ľudia videli bratov v ich celej prísnosti života, [...] vraveli: „Bud' nastáva koniec sveta alebo sa budú diať veľké veci“. V tomto očakávaní našli ľudia podnet, príklad a smer cesty k spoločnej, všeobecnej obnove. Začala, keď prešli strašné pustošenia, priviedla ľudí späť k pokániu a zasiahla aj klérus i rády. Tak sa po noci mnohých bludných ciest a veľkej biedy objavil prvý záblesk rannej zory. Pritom vznikla jedinečná svornosť a zhoda medzi františkánskou reformou a reformou Cirkvi. Reforma františkánskeho rádu bola začiatkom, prostriedkom a znakom reformy univerzálnej Cirkvi. Tá napokon začala [...] svätým koncilom v Tridente, silným a účinným prostriedkom, s ktorým sa Boh vlastnoručne pustil do reformy svojej Cirkvi.

(Mattia VI, 273 – 274)

Paolo Vitelleschi z Foligna výstižne sumarizuje poslanie a pôsobenie prvých kapucínov okolo r. 1620:

2644 Tak poslal Boh chudobných kapucínov, aby utláčaným dodali sily, viedli hriešnikov, biednym poskytli pomoc, prelátom ukázali cestu, boli príkladným vzorom kresťanského života a u Boha stáli ako sprostokovatelia.

(Paolo VII, 78)

Kronikári sa opakovane vyjadrujú k dodržiavaniu pravidiel reformy 1528 – 1552: Keď sa prvá generácia pokúšala radikálne žiť „ducha reguly“ v pustovniach a potulnom kazateľstve, rozpútali sa hneď aj v novom reformovanom ráde diskusie o príliš prísnych predpisoch a ich zmiernení: opakujúci sa vývoj v pokusoch o reformu od čias prvých špirituálov až po frati riformati našich dní.

2655 „Teraz, pretože nasledujem regulu, [pripája Matteo da Schio]⁵, ju chápem a pri všetkej skromnosti priznávam, že nik nemôže regulu pochopiť, pokiaľ ju nežije. Regula totiž nespočíva v zachovávaní vonkajších noriem; lebo až keď sa človek zaľúbi do Pána, Boha, a nechá sa osvietiť Duchom Svätým, bude môcť zachovávať regulu Božieho Františka [...]; regula je duchovná a musí sa nasledovať v duchu a duchom“.

(Bernardino III, 380)

2660 „Kým sa jedni bratia zdržiavali v Albacine, ďalší na podobných osamelých miestach a chatrčiach, druhí išli kázať na rôzne miesta. Všetci sa nechali viesť Bohom, obzvlášť dbali na čo najprísnejšie zachovávanie reguly a viedli nanajvýš vzorný život, ktorý svet nielen vybuodoval, ale ním aj zatriasol“.

(Mattia V, 155)

⁵ Matteo da Schio patril k prvým bratom reformy. V r. 1529 sa pridal k spoločenstvu, v r. 1536 sa zúčastnil v Ríme generálnej kapituly, od r. 1540 viedol benátsku provinciu a potom janovskú až do svojej smrti r. 1550.

2665 Na generálnej kapitule, ktorá sa konala v Ríme a na ktorej bol zvolený otec brat Usebio di Ancona, sa určitým otcom zdali byť konštitúcie v niekoľkých bodoch príliš striktné; preto niektoré ustanovenia doplnili a pozmenili. Na to povedal dobrý otec [Bernardino d’Asti]: „[...] Teraz sa uspokojíme s tým, čo nám regula dovoľuje, dosiaľ sme konali viac ako to, čo nám regula prikazovala“.⁶

(Bernardino IV, 8 – 9)

⁶ Kapitula v júni 1552 zvolila za generálneho vikára Eusebia Fardiniho d’Ancona, ktorý viedol rád až do r. 1558. Modifikovala prvé konštitúcie reformy. IRIARTE, Františkánsky rád, 160 k tomu poznamenáva: „V prvom rade išlo pritom o vylepšenie literárneho štýlu stanov z r. 1536, ktorý mnohí považovali za dosť prostý a nepresný. Teraz bol štýl ešte horší. Väčšine sa nepáčilo pre svoju vyumelkovanosť. A obsahové zmeny sa dotýkali len niekoľkých požiadaviek pre prijatie do rádu a ustanovení ohľadom slávenia generálnej kapituly. Dôležitejšie ale boli vyňatia, pre ktoré horlivci za prvotný ideál zosmutneli: zrieknutie sa nezávislosti od miestneho ordinára; povinnosť predstavených raz v roku poskytnúť kláštory a všetky predmety dennej potreby dobrodincom; zbieranie almužny pre chudobných v čase núdze; starostlivosť o chorých na mor pri vypuknutí nákazy; krásne záverečné napomenutie v pôvodnom texte konštitúcií. Všetky tieto vynechania poukazovali na koniec heroického obdobia...“